

Міністерство культури та стратегічних комунікацій України
Львівська національна музична академія імені М. В. Лисенка
Факультет оркестрових інструментів
Кафедра струнно-смичкових інструментів

БАКАЛАВРСЬКА РОБОТА

Творча діяльність Зенона Дашака у контексті розвитку
альтового мистецтва Львова

Виконав студент 4 курсу
денної форми навчання
профілізації «Альт»
спеціальності 025 «Музичне мистецтво»
ТКАЧУК Тарас Ігорович

Науковий керівник:
кандидат мистецтвознавства,
професор,
Заслужений діяч мистецтв України
Гаврилець Дмитро Григорович

Рецензент:

Львів 2025

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ АЛЬТОВОГО МИСТЕЦТВА ЛЬВОВА ХХ – ПОЧАТКУ ХХІ СТОЛІТЬ.....	6
1.1. Педагогічні засади львівської альтової школи.....	6
1.2. Виконавська діяльність провідних альтистів.....	12
РОЗДІЛ 2. ТВОРЧІСТЬ ЗЕНОНА ДАШАКА ЯК ФЕНОМЕН АЛЬТОВОГО МИСТЕЦТВА.....	15
2.1. Життєтворчість митця.....	15
2.2. Виконавський шлях.....	18
2.3. Педагогічна практика та науково-методичний доробок.....	21
ВИСНОВКИ.....	25
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	28

ВСТУП

Зенон Олексійович Дашак — один з провідних постатей українського музичного мистецтва. Його діяльність охоплює широке коло сфер: він знай як композитор, віртуозний альтист, педагог, професор, музикознавець та активний громадський діяч. Важливим внеском митця стало утвердження альту як повноцінного сольного інструмента в українській академічній традиції.

Протягом своєї професійної кар'єри Зенон Дашак плідно поєднував адміністративну, викладацьку, наукову та концертну діяльність. Його науковий доробок становить понад сорок публікацій, присвячених проблемам виконавської інтерпретації та методики навчання гри на струнних інструментах. Окрему цінність для музично-педагогічної практики становлять близько п'ятнадцяти збірників навчального репертуару для скрипки та альту. Значний пласт спадщини митця складають також методичні посібники — збірники гам, технічних вправ та етюдів, а також численні перекладення й обробки для струнних інструментів, насамперед для альту та скрипки. Крім того, Зенон Дашак є автором низки оригінальних композицій для альту і фортепіано.

Актуальність дослідження зумовлена потребою ґрунтовного осмислення внеску Зенона Дашака у становлення львівської альтової школи та розвиток вітчизняного альтового виконавства загалом. У контексті сучасних процесів переосмислення національного музичного спадку важливо проаналізувати як виконавську, так і науково-педагогічну діяльність митця, що справила помітний вплив на формування професійної освіти в галузі струнного інструментального виконавства.

Об'єктом наукового дослідження є альтове мистецтво Львова XX - XXI ст.

Предмет наукової роботи – виконавська творчість, педагогічна і науково-методична діяльність Зенона Дашака.

Мета бакалаврської роботи – дослідити характерні риси виконавського стилю та педагогічно-методичної діяльності Зенона Дашака в контексті альтового мистецтва Львова.

Для досягнення вказаної мети, у бакалаврській роботі поставлено наступні **завдання**:

- проаналізувати творчу діяльність альтистів Львова у XX-XXI ст.;
- дослідити контекст формування творчого стилю Зенона Дашака;
- висвітлити виконавський шлях митця;
- окреслити основні принципи науково-методичного доробку альтиста та педагогічні принципи.

Теоретичну джерельну базу роботи складають:

- праці, присвячені альтовому мистецтву Львова і України (Берегова О. [1], Гаврилець Д. [2-4], Горбачевська Я. [5], Дика Н. [9], Кулаков С. [15]);
- наукові статті, що висвітлюють життєтворчість Зенона Дашака (Дашак А. [6-7], Дика Н. [8, 10, 11], Заранський В. [12-13], Микитка А. [16], Овсяник Ю. [17], Оленська О. [18], Романюк В. [20-21]);
- рецензії на виступи альтиста;
- нотні видання творів З. Дашака.

У бакалаврській роботі використано наступні методи дослідження:

- *історичний* – для аналізу особливостей розвитку альтового мистецтва Львова;

- *описовий* – для висвітлення основних етапів життєтворчості альтистів, в тому числі Зенона Дашака;
- *структурно-аналітичний* – для аналізу творчого доробку Зенона Дашака.

Новизна дослідження полягає в:

- цілісному аналізі творчої діяльності Зенона Дашака та характеристиці його виконавського стилю;
- висвітленні внеску визначного альтиста у музичне мистецтво Львова.

Структура роботи. Бакалаврська робота складається зі вступу, двох розділів, висновків та списку використаних джерел. Загальний обсяг роботи становить 30 сторінок, з яких основний текст займає 28 сторінок. Список використаних джерел містить 21 позицію.

РОЗДІЛ 1. ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ АЛЬТОВОГО МИСТЕЦТВА ЛЬВОВА XX-XXI СТ

Альтове мистецтво є важливою складовою музичної культури, що формує неповторну палітру оркестрового та камерного звучання. Львів, як один із провідних центрів музичного життя України, упродовж XX століття відігравав ключову роль у становленні та розвитку альтового виконавства. У цей період спостерігалися глибокі зміни у підходах до навчання, репертуарної політики, стилістики виконання та професійного становлення альтистів, що дозволило говорити про формування окремої львівської школи альтового мистецтва.

До основних соціокультурних та мистецьких чинників, що впливали на розвиток альтового мистецтва у Львові впродовж XX століття належать: діяльність визначних педагогів та виконавців, робота музичних навчальних закладів, впливи європейських виконавських традицій, а також роль концертного життя міста у популяризації альта як сольного та ансамблевого інструмента.

Розгляд тенденцій цього періоду дозволить глибше зрозуміти, як саме трансформувалося альтове виконавство у Львові — від периферійного явища до повноцінного мистецького напрямку з власними традиціями та досягненнями.

1.1. Педагогічні засади львівської альтової школи

Розвиток львівської альтової школи у XX столітті є результатом синтезу національних традицій, європейського впливу та глибокої педагогічної праці кількох поколінь музикантів. У цьому контексті педагогіка гри на альті у Львові сформувалася як цілісна система, що ґрунтується на взаємозв'язку

технічного вдосконалення, художнього мислення та індивідуального підходу до виховання виконавця.

Одним із провідних осередків формування професійних альтистів у Львові стала Львівська державна консерваторія імені М. Лисенка (нині Львівська національна музична академія). Саме тут було закладено основи професійної підготовки альтистів, що поєднували класичні європейські методики з національними традиціями інтерпретації.

На початкових етапах функціонування Вищого музичного інституту у Львові, а згодом і Львівської державної консерваторії, спеціалізованого класу альту не існувало. До середини 1950-х років навчання гри на цьому інструменті не входило до обов'язкової освітньої програми. Заняття з альту, як правило, проводилися факультативно, переважно викладачами-скрипалями, і залежали від зацікавленості самих студентів.

Архівні джерела, зокрема українські періодичні видання Львова за 1903–1907 роки, свідчать, що у 1903–1904 навчальному році клас скрипки та альту у Вищому музичному інституті імені М. Лисенка вів знаній педагог і засновник власної музичної школи *Отто Тайш* [14]. У наступному навчальному році (1904–1905) викладання перейшло до *Олександра Бережницького* — активного учасника музичного життя Львова, зокрема в рамках діяльності товариства "Боян". У пресі того часу позитивно оцінювалося його виконання «Української фантазії» Миколи Лисенка. Бережницький виступав як скрипаль і альтист, зокрема у складі різноманітних камерно-інструментальних ансамблів.

У подальшому становленні альтового виконавства у Львові важливу роль відіграли педагоги-скрипалі, які своїми методичними підходами та виконавською практикою сприяли розвитку цього напрямку. Серед них слід відзначити таких постатей, як *Мар'ян Лобажевський*, *Станіслав Крепс* та

Павло Макаренко. Їхня діяльність заклала підґрунтя для формування педагогічної традиції, яка згодом переросла у виразну львівську школу гри на альті.

Одним із провідних представників становлення львівської альтової школи у першій половині XX століття був *Мар'ян Лобажевський* (1889–?). У 1910 році він завершив навчання в Консерваторії Польського музичного товариства у класі скрипки та альту, яким керував знаний педагог Мауріцій Вольфсталь. Упродовж 1911–1939 років Лобажевський поєднував викладацьку діяльність у тій самій консерваторії з роботою в оркестрі Львівської опери. Як альтист, він активно виступав у складі різних камерних колективів, а у 1933 році став лауреатом першої премії на конкурсі камерних ансамблів у Варшаві. У 1940 році він розпочав викладання скрипки та альту у Львівській державній консерваторії імені М. В. Лисенка, де працював до 1946 року, після чого переїхав до Польщі.

Важливу роль у формуванні педагогічної бази альтового виконавства у Львові відіграв також *Станіслав Зігфридович Крепс* (1901–?), який з 1949 року обіймав посаду викладача класу скрипки та альту. Як і Лобажевський, Крепс навчався у класі Мауріція Вольфсталя в Консерваторії Польського музичного товариства і до 1938 року працював там професором. Від 1945 року він долучився до викладацького складу Львівського музичного училища. В архівних документах збереглося свідчення професійного авторитету Крепса — зокрема, лист від видатного скрипаля Давида Ойстраха, в якому висловлюється подяка за високий рівень підготовки його вихованців, які згодом навчалися в аспірантурі Московської консерваторії. Крепс активно займався науково-методичною діяльністю, результатом якої стала його теоретична праця під назвою «Євангеліє скрипаля» (1938–1940), що, на жаль, не збереглося в загальному доступі, але становить значний інтерес для

дослідників.

Ще одним помітним педагогом у розвитку альтового мистецтва Львова був *Павло Миколайович Макаренко* (1915–1995). У 1947–1957 роках він викладав гру на скрипці, альті та квартетний клас. Його викладацька діяльність гармонійно поєднувалася з активною концертною практикою, що сприяло інтеграції виконавських і педагогічних підходів у навчальному процесі.

Серед найвизначніших учнів Павла Миколайовича Макаренка, які згодом стали провідними представниками львівської альтової школи, слід назвати професора, ректора Львівської консерваторії *Зеновія Олександровича Дашака* та доцента *Леонтія Васильовича Оленича*. Варто зазначити, що за ініціативи Макаренка у селі Бібрка Львівської області було створено аматорський струнний ансамбль скрипалів, до складу якого входило близько 30 учасників. Цей колектив активно виступав на оглядах художньої самодіяльності та зробив помітний внесок у популяризацію класичної музики серед населення.

У 1958 році Макаренко залишив Львів і переїхав до Києва. Його педагогічну діяльність у Львівській консерваторії продовжила учениця — *Ніна Леонідівна Вишневська* (нар. 1925), яка стала першою викладачкою, що відкрила спеціалізований клас альту. Водночас вона працювала у Львівській музичній школі імені Соломії Крушельницької.

Значну подію в історії навчального закладу становить створення у 1981 році окремої кафедри струнно-смичкових інструментів, що об'єднала спеціалізації альту, віолончелі, контрабаса та арфи. До того всі ці дисципліни функціонували у складі спочатку оркестрової, а згодом кафедри струнних інструментів.

Доцент *Леонтій Васильович Оленич* (1935–2012), який навчався у Макаренка та Вишневної, був висококваліфікованим альтистом із великим досвідом роботи в камерних ансамблях, симфонічних та камерних оркестрах. Протягом більш ніж чотирьох десятиліть він віддано займався педагогічною діяльністю, виховавши цілу низку виконавців, які працюють у музичних колективах та закладах освіти як в Україні, так і за її межами.

У 1974 році до складу кафедри приєднався *Юрій Стефанович Далецький* (1950–2020) — талановитий педагог, випускник класу професора Зеновія Дашака. Його життя трагічно обірвалося у 2020 році внаслідок пандемії COVID-19. Далецький вважав одним із головних завдань своєї викладацької практики оновлення альтового репертуару відповідно до сучасних вимог. Під його керівництвом студенти вперше у Львові виконували твори, які раніше не входили до обов'язкової програми підготовки: концерт для альту Кшиштофа Пендерецького, концерт та сонату Йорка Боуена, сонати Сезара Франка, Ребекки Кларк, а також композиції Альфреда Шнітке, Бенджаміна Бріттена та інших. Значним досягненням стало створення ансамблю альтистів, що активно концертував у Львові та в інших містах України. Випускники Далецького неодноразово ставали лауреатами Всеукраїнських і Міжнародних конкурсів. Його педагогічну традицію нині продовжує учениця — *Ярина Павлівна Горбачевська* (нар. 1972), яка також працює на кафедрі.

У 2004–2022 роках важливе місце в роботі кафедри займав професор *Дмитро Миколайович Комонько* (нар. 1951), заслужений діяч мистецтв України. Він закінчив Львівську консерваторію у класі альту професора З. Дашака, а згодом пройшов аспірантуру в Московській консерваторії у класі професора Ф. Дружиніна. У 1976 році здобув першу премію на

Всеукраїнському конкурсі альтистів та арфістів у Львові. Його численні вихованці продовжують творчу діяльність у провідних мистецьких закладах України та за її межами, більше сорока з них стали лауреатами престижних конкурсів. Педагогічна школа Дмитра Комонька користується високим авторитетом серед професійної спільноти.

Зараз на кафедрі викладають альт: професор, заслужений діяч мистецтв України Дмитро Гаврилець, Сергій Гаврилук та Любов Войтович.

Характерною рисою педагогіки львівської альтової школи є інтеграція інструментальної майстерності з естетичним вихованням. У навчальному процесі значну увагу приділяли глибокому аналізу художнього змісту твору, стилістичній відповідності інтерпретації, а також розвитку звукової виразності й нюансування. Такий підхід дозволяв виховувати не лише технічно підготовлених виконавців, а й мислячих музикантів з глибоким емоційним діапазоном.

Окрему роль у педагогічній діяльності посідали методи ансамблевого музикування. Львівська школа акцентувала важливість участі альтистів у струнних квартетах, камерних ансамблях, симфонічних та камерних оркестрах, що сприяло комплексному розвитку виконавця, розумінню партитурного мислення та підвищенню комунікативних навичок у музиці.

Таким чином, педагогічні засади львівської альтової школи у ХХ столітті сформувалися як багатогранна система, що поєднувала високі професійні вимоги, глибокий гуманістичний зміст та традиції національного музичного виховання. Ця система стала підґрунтям для формування численних виконавців і педагогів, які згодом репрезентували львівську школу на всеукраїнському та міжнародному рівнях.

1.2. Виконавська діяльність провідних альтистів

Виконавський аспект розвитку львівської альтової школи тісно пов'язаний з педагогічною практикою її представників, адже багато викладачів активно концертували, брали участь у камерних колективах і симфонічних оркестрах, поєднуючи творчу і освітню діяльність. Це не лише сприяло зростанню професійного рівня виконавців, але й формувало естетичні орієнтири нових поколінь альтистів.

Одним із перших, хто активно виступав як альтист у Львові, був *Мар'ян Лобажевський*, який окрім викладання, брав участь у концертах камерної музики та здобув визнання на конкурсі камерних ансамблів у Варшаві в 1933 році. Його діяльність заклала фундамент традиції поєднання педагогіки й виконавства, яка стала характерною для львівської школи.

Суттєвий внесок у виконавський розвиток львівської альтової школи зробив *Павло Миколайович Макаренко*, який у 1947–1957 роках працював викладачем класу скрипки, альту та квартетного ансамблю. Паралельно з педагогічною діяльністю він активно концертував, часто виступаючи як соліст у складі симфонічного оркестру Львівської філармонії. Його виконавська манера поєднувала технічну досконалість із яскравою артистичністю, що сприяло популяризації альтового мистецтва серед широкої аудиторії.

Макаренко також був співзасновником струнного квартету викладачів Львівської консерваторії разом із Вадимом Стеценком (сином композитора Кирила Стеценка) та П. Пшеничкою. Колектив активно виступав упродовж кількох років, репрезентуючи репертуар як українських, так і західноєвропейських композиторів, зокрема класику камерної музики.

У другій половині XX століття яскравими представниками виконавської школи стали Зеновій Дашак, Леонтій Оленич, Юрій Далецький, Дмитро Комонько.

Професор *Зеновій Олександрович Дашак*, окрім керівництва консерваторією, вів активну концертну діяльність. Він виступав як соліст, а також у складі камерних ансамблів. Його виконавський стиль відзначався глибоким звуковим діапазоном і стилістичною точністю, що суттєво вплинуло на його учнів, які перейняли не лише технічну майстерність, але й естетику звукоутворення.

Доцент *Леонтій Васильович Оленич* мав багаторічний досвід роботи у камерних ансамблях та симфонічних оркестрах. Його виступи відзначалися стабільністю, професійністю і гнучкістю в інтерпретації різних стилів. Його ім'я нерідко згадувалося у контексті музичних подій міста Львова.

Юрій Стефанович Далецький, окрім педагогічної діяльності, зробив вагомий внесок у популяризацію альтового репертуару. Він організував ансамбль альтистів, який активно виступав на концертних майданчиках Львова й інших міст України. Серед репертуару ансамблю були як класичні твори, так і сучасна музика, зокрема, твори Пендерецького, Шнітке, Бріттена. Його виконавський підхід відзначався глибоким розумінням стилю та інтерпретаційною сміливістю.

Працюючи у Львівській консерваторії, Юрій Далецький брав активну участь у виконавському житті, зокрема як учасник Львівського струнного квартету, до складу якого входили заслужена артистка України, професорка-віолончелістка Харитина Колесса, заслужений діяч мистецтв України, професор-скрипаль Олег Касків, скрипалька Тетяна Сиротюк та віолончеліст Роман Фесюк. Квартет був створений у 1965 році з ініціативи професора Зеновія Дашака, який спочатку виконував партію альту. З часом склад ансамблю змінювався, і згодом альтову партію почав виконувати Ю. Далецький.

Колектив вирізнявся активною концертною діяльністю як в Україні, так і за кордоном. Серед найважливіших подій – участь у ювілейних програмах, присвячених творчості Миколи Лисенка, Миколи Колесси, виступи на

культурно-мистецьких подіях Львова, а також гастролі у Франції у 1997 році. Репертуар квартету охоплював музику як українських, так і зарубіжних композиторів, серед яких – Станіслав Людкевич, Нестор Нижанківський, Мирослав Скорик, Микола Колесса, а також Вольфганг Амадей Моцарт, Людвіг ван Бетховен, Георг Фрідріх Гендель.

Значною подією у творчості колективу стали виступи у складі секстету Василя Барвінського, де партію фортепіано виконував народний артист України, професор Олег Криштальський, а партію контрабаса – кандидат мистецтвознавства, доцент Олег Лучанко.

Професор Дмитро Миколайович Комонько неодноразово виступав на українських та міжнародних сценах. Його виконавський стиль вирізнявся технічною досконалістю, витонченим фразуванням та глибоким психологізмом. Він активно концертував у складі камерних ансамблів, брав участь у сольних програмах, був постійним учасником мистецьких фестивалів. Багато його учнів продовжили виконавську діяльність за кордоном, зберігаючи традиції львівської школи гри на альті.

Таким чином, виконавська діяльність провідних львівських альтистів не лише демонструє високий рівень професійної підготовки, але й утворює Львів як один із важливих центрів розвитку альтового мистецтва в Україні.

РОЗДІЛ 2. ТВОРЧІСТЬ ЗЕНОНА ДАШАКА ЯК ФЕНОМЕН АЛЬТОВОГО МИСТЕЦТВА

2.1. Життєтворчість митця

Зенон Дашак посів особливе місце в історії українського камерно-інструментального мистецтва, насамперед як один із перших музикантів в Україні, хто системно розвивав альтову виконавську школу. Його багатогранна діяльність охоплювала концертну, ансамблеву, педагогічну та науково-методичну роботу, що суттєво вплинула на становлення і розвиток камерного музикування в Україні другої половини XX століття.

Майбутній артист народився 17 липня 1928 року в місті Стрий на Львівщині, у родині залізничника. Його батько, Олексій, працював машиністом поїзда — на той час це була престижна та добре оплачувана професія. У дружній і люблячій родині зростали двоє синів: старший — Богдан, і молодший — Зенон.

З ранніх літ обидва брати виявляли неабиякий інтерес до музики, що згодом стало визначальним у їхньому житті. Цей потяг до мистецтва значною мірою формувався під впливом атмосфери рідного міста, сповненого культурного духу та багатих музичних традицій. Саме в цьому середовищі минули їхні дитячі та юнацькі роки.

Період з 1946 по 1951 рік Зенон Дашак присвятив навчанню у Львівській державній консерваторії імені Миколи Лисенка. Його наставником був молодий педагог Павло Миколайович Макаренко, який викладав гру на скрипці, альті, а також вів квартетний клас. Окрім викладацької діяльності, Макаренко активно концертував, часто виступаючи як соліст із симфонічним оркестром Львівської філармонії та беручи участь у музичних ансамблях разом з Олегом Криштальським, Петром Пшеничкою й Вадимом Стеценком.

Хоча діяльність Павла Макаренка у Львові тривала лише десять років, цей період був позначений надзвичайною творчою продуктивністю. Він виховав цілу плеяду видатних музикантів і значно збагатив альтовий репертуар, створюючи перекладення творів для альту. Для Зенона Дашака його наставник став не просто вчителем, а справжнім прикладом для наслідування. Саме він заклав у нього міцні професійні основи, пробудив глибоку любов до мистецтва та надихнув на самовдосконалення у виконавській і педагогічній сферах.

З 1951 року в житті Зенона Дашака почався новий етап. Він переїхав до Києва, де продовжив навчання в аспірантурі Київської державної консерваторії по класу альту під керівництвом свого львівського наставника — професора Павла Макаренка. У 1955 році Зенон Дашак успішно захистив дисертацію на тему «Камерно-інструментальні твори та виконавська діяльність М. В. Лисенка» і здобув науковий ступінь кандидата мистецтвознавства.

Його наукова праця була особливо цінною тим, що стала однією з перших систематичних спроб аналізу камерно-інструментальної спадщини основоположника української класичної музики, яка довго залишалася в тіні його хорової, вокальної та оперної творчості. У дисертації Зенон Дашак дослідив стилістичні особливості творів Миколи Лисенка — зокрема сонат, квартетів, тріо та інших камерних мініатюр, а також висвітлив його виконавську діяльність як піаніста та популяризатора української музики.

Для свого часу ця праця продемонструвала високий рівень музикознавчого аналізу і стала фундаментом для подальших досліджень української камерної музики.

Після завершення аспірантури у Київській державній консерваторії та захисту кандидатської дисертації, Зенон Дашак активно виступав у складі камерного квартету разом із відомими музикантами: Олексієм Гороховим (скрипка), Семеном Кравцовим (віолончель) і Вадимом Червовим (скрипка).

Цей квартет став знаковим явищем у культурному житті Києва 1950–60-х років. Репертуар ансамблю охоплював твори як класичних європейських композиторів (Моцарт, Бетховен, Шуберт, Брамс), так і українських митців, зокрема Лятошинського, Барвінського, Скорика. Виступи колективу вирізнялися глибиною інтерпретації, ансамблевою злагодженістю та чутливим ставленням до національної музичної традиції.

У 1965 році Зенон Олексійович очолив Львівську державну консерваторію імені Миколи Лисенка. На той момент йому було лише тридцять сім років, що зробило його наймолодшим ректором серед усіх вищих навчальних закладів Радянського Союзу того часу. Це призначення стало важливою віхою в історії консерваторії та ознаменувало початок нового етапу її розвитку.

Його син, Богдан Дашак — знаний львівський диригент, піаніст і композитор — згадує: «Коли татові запропонували повернутися до Львова й очолити консерваторію, він радо погодився. Це було ближче до родини, до рідного Стрия. Та й тодішня влада, як не дивно, зрозуміла: україномовний керівник із Західної України буде значно доречнішим у Львові, ніж представник з інших регіонів» [43].

За керівництва Зенона Дашака в консерваторії було модернізовано навчальні програми, впроваджено новітні методики викладання, а також значно покращено матеріально-технічну базу закладу: оновлено аудиторії, розширено бібліотечний фонд, закуплено нові музичні інструменти.

Особливу увагу Зенон Дашак приділяв розвитку національної школи виконавства та популяризації української музики. У програмі навчального процесу консерваторії було суттєво розширено викладання творів українських композиторів — як класиків (М. Лисенко, К. Стеценко, Л. Ревуцький), так і сучасників (М. Скорик, Є. Станкович, В. Губа). За ініціативою ректора проводилися концерти, присвячені творчості українських композиторів, а також щорічні фестивалі української камерної та симфонічної

музики, що стали традиційними й резонансними подіями в культурному житті міста та країни.

Не менш важливою була його політика кадрового оновлення. Саме за Зенона Дашака до викладацького складу долучилися молоді, перспективні музиканти й музикознавці, які згодом стали основою педагогічного потенціалу академії. Його талант адміністратора та глибоке розуміння мистецтва дали змогу зберегти високий рівень освіти у складні періоди ідеологічного тиску та фінансових труднощів.

У 1978 році Зенону Олексійовичу Дашаку було присвоєно почесне звання заслуженого діяча мистецтв УРСР. Це стало визнанням його виняткового внеску у розвиток музичної освіти, науки та виконавського мистецтва. Він виховав десятки висококласних альтистів, педагогів, музикознавців і диригентів, серед яких чимало стали лауреатами престижних конкурсів і визнаними майстрами сцени.

Період його ректорства тривав понад 20 років — до 1987 року. Після цього він продовжував викладацьку роботу на кафедрі, залишаючись моральним авторитетом і джерелом натхнення для кількох поколінь студентів і колег. Його праці — як наукові, так і методичні — стали підручниками для викладачів музичних закладів різного рівня.

Зенон Дашак пішов із життя 25 жовтня 2005 року, залишивши по собі вагомую спадщину — як композитор, виконавець, педагог, учений та культурний діяч. Його ім'я навіки вписане в історію української музики та освіти, а його учні продовжують нести у світ його ідеї, знання й любов до мистецтва.

2.2. Виконавський шлях

Професійна кар'єра Зенона Дашака органічно поєднувала академічну освіту з активною виконавською практикою. Особливе місце у його творчому доробку посідала камерна музика, яка супроводжувала митця упродовж

усього життя. Відомо, що перші кроки в ансамблевому виконавстві З. Дашак здійснив у рідному Стрию, де грав у складі місцевого симфонічного оркестру. Під час навчання у Львові він зазнав значного впливу свого педагога Павла Макаренка — викладача та активного учасника струнного квартету. Цей вплив відіграв важливу роль у формуванні мистецьких пріоритетів молодого музиканта.

Подальший переїзд до Києва відкрив перед З. Дашаком нові горизонти: тут він зарекомендував себе як обдарований педагог, ініціативний організатор і яскравий виконавець камерного репертуару. Його активна участь у музичному житті столиці знайшла своє відображення у спільних виступах з провідними музикантами того часу — О. Гороховим, С. Кравцовим, В. Червовим.

Повернення до Львова ознаменувалося новим етапом у творчій біографії З. Дашака: за його ініціативи при Львівській консерваторії було створено струнний квартет у складі Олександри Деркач (перша скрипка), Богдана Каськіва (друга скрипка), Зенона Дашака (альт) та Харитини Колесси (віолончель). Саме з появою цього ансамблю в консерваторії було започатковано квартетний клас, що стало важливим кроком у розвитку камерного виконавства в регіоні. За словами О. Криштальського, З. Дашак, як палкий шанувальник камерного музикування, одразу після початку роботи в консерваторії ініціював створення квартету, що вирізнявся високим виконавським рівнем [12].

Перший концерт Львівського струнного квартету відбувся у грудні 1965 року та викликав значний резонанс серед поціновувачів камерно-інструментальної музики. Як зазначає Ніна Дика, численні рецензії у пресі привернули увагу до новоствореного колективу [20, с. 2]. Високий професіоналізм музикантів, які поєднували виконавську і педагогічну діяльність, забезпечив колективу визнання як серед фахівців, так і широкої аудиторії.

У другій половині 1960-х років ансамбль утвердився як вагомий представник національного камерного мистецтва. Постійна репетиційна практика, відповідальний підхід до інтерпретації, стабільний склад і насичене концертне життя сприяли формуванню власного виконавського стилю. Протягом наступного десятиліття квартет активно розширював репертуар, прагнучи репрезентувати музику різних стилів та епох — від бароко до сучасності. Особливу увагу музиканти приділяли творам українських композиторів XX століття, зокрема Б. Лятошинського, С. Людкевича, В. Барвінського, М. Колесси, М. Скорика.

До співпраці з квартетом у різні роки долучалися знані піаністи — Олег Криштальський, Олександра Левицька, Зеновія Стернюк, Жанна Пархомовська. Із 1978 року партію першої скрипки виконувала Народна артистка України, професор Лідія Шутко. До складу ансамблю також долучалися інші музиканти: Л. Оленич (альт), З. Залицяйло (віолончель), О. Щеглов, О. Лучанко (контрабас), Ю. Смірнов (флейта), К. Геннел, Ю. Кровицький (кларнет), В. Цайтц (гобой). Згодом ансамбль включив до свого складу і орган [227–228].

Значною подією в історії колективу став виступ на Міжнародному фестивалі камерної музики в Ланьцуті (Польща) у травні 1978 року. Виступ отримав високу оцінку музикознавців, які відзначили високу виконавську майстерність, злагодженість ансамблю, витонченість звукової палітри та емоційну глибину [20, с. 4]. Львівський струнний квартет активно гастролював територією України та республік колишнього СРСР, брав участь у численних фестивалях і концертах, серед яких — «Київська золота осінь», «Вересневі струни», «Львівська золота осінь», «Віртуози країни», «Симфонічні вечори для студентів». Колектив виступав також на авторських концертах таких композиторів, як С. Людкевич, М. Колесса, М. Скорик, а також у межах концертів, присвячених творчості Й. С. Баха, Г. Ф. Генделя, Ф. Шуберта та інших.

У 1984–1985 роках відбулося чергове оновлення складу: першу скрипку виконували Богдан Каськів, другу — Тетяна Шуп'яна, а партії альту та віолончелі залишилися за Зеноном Дашаком і Харитиною Колесою. Репертуар колективу охоплював широкий спектр творів — від барокових композицій Й. С. Баха, Г. Ф. Генделя та Дж. Перголезі до творів українських авторів XX століття: В. Кікти, С. Туркевич, А. Гнатишина, В. Барвінського, М. Скорика, Є. Станковича та ін. [233–239].

Упродовж трьох десятиліть Львівський струнний квартет відіграв визначну роль у мистецькому житті Галичини, сприяючи розвитку камерного жанру в Україні. Колектив утвердив себе як взірець професіоналізму, носій національної культурної традиції та глибокої художньої самовідданості. Як підкреслює Ніна Дика, вшанування пам'яті Зенона Дашака — багаторічного ректора Львівської державної консерваторії, професора, ініціатора та учасника квартету — передбачає осмислення динаміки становлення колективу, в якому митець протягом кількох десятиліть реалізовував свої творчі ідеї [20, с. 7].

Отже, крім адміністративної та педагогічної діяльності, Зенон Дашак не полишав активної творчості. Він продовжував концертну діяльність, виступаючи з сольними програмами та у складі камерних ансамблів. Його виконання завжди вирізнялися глибокою емоційністю, витонченим фразуванням і тонким відчуттям стилю. Його мистецтво відзначали не лише в Україні, але й за її межами — зокрема, в Польщі, Угорщині, Німеччині, Чехословаччині.

2.3. Педагогічна практика та науково-методичний доробок

Окрім концертної діяльності, Зенон Дашак активно формував педагогічну школу альтового виконавства. Митця справедливо вважають

фундатором національної альтової школи. Його педагогічна та концертна діяльність істотно змінила сприйняття альту в українському музичному середовищі. Якщо раніше цей інструмент розглядався переважно як оркестровий, то завдяки зусиллям З. Дашака він утвердився як повноцінний сольний інструмент, рівноправний зі скрипкою та віолончеллю. Постійно перебуваючи в пошуках нового репертуару, маестро активно популяризував твори для альту, які до того часу майже не виконувалися в Україні.

Методика професора вирізнялася глибоким розумінням природи інструмента, увагою до тембрової виразності та інтонаційної точності. Особливе місце у його роботі посідала ансамблева гра, яка, на його переконання, сприяє розвитку художнього мислення, слухової чутливості та взаємодії між виконавцями. Зенон Олексійович наполягав, що кожен альтист повинен бути не лише технічно вправним, а й художньо зрілим, з глибоким розумінням структури твору, стилю та авторського задуму.

Як зауважив його син, Богдан Дашак, найвагомішим здобутком Зенона Олексійовича є саме виховання цілої генерації високопрофесійних альтистів, які стали провідними виконавцями та педагогами, продовжуючи справу свого наставника в різних музичних осередках України та за її межами [7, с. 115].

Учні професора — відомі музиканти, викладачі, лауреати виконавських конкурсів. Серед найвідоміших вихованців Зенона Дашака (всього понад тридцять) варто виокремити таких постатей, як професор Дмитро Комонько, багаторічний асистент маестро Юрій Далецький, а також Дмитро Гаврилець — завідувач кафедри альту, віолончелі та контрабасу Національної музичної академії України ім. П. І. Чайковського. Їхня діяльність у виконавській і педагогічній сферах є яскравим свідченням глибокого впливу Дашака на формування сучасної української школи альтового виконавства.

Особливо помітним був талант Анатолія Венжеги, київського учня

Дашака, який згодом здобув визнання на конкурсах і зробив вагомий внесок у популяризацію альтової школи в Україні [15, с.100]. Завдяки системному підходу до навчання, розробленому Дашаком, в Україні поступово сформувалася нова генерація альтистів, здатних працювати на високому професійному рівні як у сольному, так і ансамблевому музикуванні.

Зенон Дашак також проявив себе як автор низки методичних праць, науково-публіцистична діяльність митця є ваговою складовою його творчого доробку. Протягом життя він опублікував понад сорок статей, у яких порушував актуальні питання музичного виконавства, камерного музикування, педагогіки та стану музичного життя в Україні. Його аналітичні роздуми, рецензії та статті відображають глибоке розуміння специфіки виконавського мистецтва, а також широту культурного та мистецького світогляду автора.

Більшість його публікацій сьогодні зберігаються у фондах Львівської національної наукової бібліотеки імені Василя Стефаника. Серед них – як фахові аналітичні статті, так і публіцистичні матеріали, що з'являлися на сторінках провідних українських видань, таких як «Культура і життя», «Музика», «Вільна Україна», «Правда України», «Молода Галичина» та інші.

До найвідоміших друкованих праць належать: «Палітра молоді музики. Замітки з обласного огляду художньої самодіяльності» (1966), «Деякі проблеми виконання камерно-інструментальної музики», «Могутня сила мистецтва» – розвідка про розвиток музичного життя Львівщини в умовах радянського періоду, «З доброю надією. Підготовці альтистів і арфістів – струнку систему» (1977), «Хто стане першою скрипкою?» (1977), «Потрібна професійна орієнтація» (1977), «Концерт на скрипці Паганіні» (1978), «Проба сил: Післямова до Всесоюзного конкурсу» (1980), «Ідеї миру і пісні дружби» (1985), «Діалоги виживання» (1987), «Не час бити в литаври» (1989), «До

чого така реорганізація» (1989), «Тихіше музика життя, гучніше музика надії» (1990) та інші.

Тематика його публікацій засвідчує багатовимірність зацікавлень автора: від мистецтвознавчого аналізу до глибоких філософських рефлексій щодо ролі митця в суспільстві. Погляди Дашака залишаються актуальними й сьогодні, зберігаючи значну цінність для дослідників українського музичного виконавства та педагогіки.

Серед методичних надбань особливо вагомим є *«Збірник гам, вправ та етюдів для скрипки та двох скрипок»* (1959). Ця праця, хоча й орієнтована на скрипалів, містить цінні напрацювання для розвитку техніки гри, артикуляції, інтонації та музичного мислення, придатні для використання й в альтовій педагогіці. Він також укладав збірники з українською камерною музикою, адаптованою для альту, зокрема твори В. Барвінського, В. Косенка, М. Лисенка, що сприяло збагаченню репертуару українських виконавців.

ВИСНОВКИ

Альтове мистецтво Львова у ХХ–ХХІ століттях пройшло значний еволюційний шлях – від маргінального статусу допоміжного інструмента до визнаного мистецького напрямку з власною виконавською та педагогічною традицією. Формування львівської альтової школи стало результатом синтезу європейських методик навчання, національних інтерпретаційних підходів та глибокої особистої праці видатних педагогів і виконавців.

Особливу роль у цьому процесі відіграли такі постаті, як Мар'ян Лобажевський, Станіслав Крепс, Павло Макаренко, Зенон Дашак, Леонтій Оленич, Юрій Далецький, Дмитро Комонько та їхні послідовники. Їхня діяльність не лише забезпечила високий рівень фахової підготовки альтистів, але й сприяла розширенню концертного репертуару, оновленню виконавських підходів та інтеграції львівської школи у загальноукраїнський і міжнародний музичний простір.

Педагогічні засади львівської школи акцентували увагу не лише на технічній майстерності, а й на художньому мисленні, естетичному вихованні та ансамблевому музикуванні. Цей комплексний підхід дозволив виховати музикантів нового типу – глибоко освічених, гнучких у стилістиці та здатних до самостійного інтерпретаційного пошуку.

Зенон Дашак став одним із перших в Україні, хто системно розвивав альтову виконавську школу, поєднуючи концертну, ансамблеву, викладацьку та наукову роботу.

У віці 37 років, він очолив Львівську державну консерваторію, ставши наймолодшим ректором вищого музичного навчального закладу в СРСР. За його керівництва консерваторія зазнала значного оновлення: було модернізовано навчальні програми, укріплено матеріально-технічну базу, розширено викладання української музики, започатковано традиції

фестивалів, присвячених українським композиторам. Велика увага приділялася також кадровому оновленню — до викладацького складу прийшли талановиті молоді музиканти. Зенон Дашак залишався ректором понад двадцять років, по завершенні чого продовжив викладацьку діяльність.

Камерна музика займала особливе місце у творчій біографії митця. Ще в юності він почав грати в оркестрах, а згодом — у квартетах. Його повернення до Львова ознаменувалося створенням Львівського струнного квартету, що став осередком розвитку камерного виконавства. Завдяки його ініціативі було відкрито квартетний клас у консерваторії. Ансамбль здобув високу оцінку критики, активно концертував в Україні та за її межами, включав до репертуару твори різних епох і стилів, приділяючи особливу увагу українській музиці XX століття. Серед партнерів квартету були провідні інструменталісти та піаністи, а виступи на фестивалях, зокрема в Польщі, принесли колективу міжнародне визнання. Упродовж трьох десятиліть квартет залишався впливовим явищем у культурному житті України.

Як педагог, Зенон Дашак сформував власну школу альтового виконавства, підготував цілу плеяду висококласних альтистів і музикантів. Його методика навчання базувалася на глибокому розумінні природи інструмента, індивідуальному підході до студента, увазі до стилістичної точності, інтонаційної чистоти, ансамблевої злагодженості. Серед його учнів — численні лауреати конкурсів і визнані виконавці. Його науково-методичні праці стали орієнтиром для викладачів і студентів, а творчий спадок, у якому поєднуються виконавський досвід, педагогічна майстерність і наукова ерудиція, є важливою частиною української музичної культури. Зенон Дашак залишив вагому спадщину і є постаттю, що визначила вектор розвитку альтового мистецтва в Україні у другій половині XX століття та заклала

підвалини для його поступу в ХХІ столітті.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Берегова О. Тенденції постмодернізму в камерних творах українських композиторів 80–90-х років ХХ століття: дис. ... канд. мистецтвознавства: 17.00.03. Київ, 2000. 204 с.
2. Гаврилець Д. Європейський альтовий концерт: генезис, еволюція, жанрові моделі: дис. ... канд. мистецтвознавства. Львів, 2012. 227 с.
3. Гаврилець Д. Педагогічний репертуар альтиста: Три концерти для альту з оркестром. Київ: НМАУ, 2008. 176 с.
4. Гаврилець Д. Про що співає альт. Музика. 2004. № 3. С. 7.
5. Горбачевська Я. Динаміка розвитку жанру сонати для альту соло у першій половині ХХ-го століття. Міжнародний науковий форум «Музикознавчий Універсум молодих» (До ювілею д-ра мистецтв., проф. Л. Кияновської), тези. Львів: Видавець ФОП Король І.В., 2020. С. 29-31.
6. Дашак А. Зенон Дашак: штрихи до портрету митця // Стрийська ДМШ ім. О. Нижанківського: історія та сучасний вимір. Мат. Міжнар. Наук.-теор. Конф. Стрий, 2013. С. 291-291.
7. Дашак А. Творчий портрет Заслуженого діяча мистецтв України, ректора, професора Зенона Дашака // Мистецька палітра. С. 114-117.
8. Дика Н. Зенон Дашак і Львівський струнний квартет (до 90-річчя від дня народження укр. альтиста) // Ювілейна палітра 2018: до пам'ятних дат видатн. укр. муз-х діячів і композиторів: зб. ст. за матеріалами. Суми, 2019. С. 76-82.
9. Дика Н. Камерне виконавство у Львові кінця ХХ століття. Музичне мистецтво і культура. Одеса, 2003. С. 191–199. (Наук. вісн. Одес. нац. муз. акад. ім. А. В. Нежданової; вип. 4, кн. 1).
10. Дика Н. Постать Зенона Дашака-камераліста у дзеркалі епохи (до 90

роковин від дня народження) // Художня культура та мист-ка освіта: традиції і сучасність. Матер. міжнар. наук.-творч. конф. К., 2018. С. 95-98.

11. Дика Н. Творчий портрет Зенона Дашака в контексті українського камерно-інструментального ансамблевого виконавства (до 80-х роковин від дня народження). Вісн. Прикарпат. нац. ун-ту ім. Василя Стефаника. Мистецтвознавство. Івано-Франківськ, 2009-2010. Вип. 17/18. С. 1-12.

12. Заранський В. Видатний ректор, великий музикант // Львівська газета №138 (446), 22 вересня 2008 р. 14 с.

13. Заранський В. Спогади про видатного ректора. До 85-річчя від дня народження Зенона Дашака // Митці Львівщини: Календар знаменитих і пам'ятних дат на 2013 рік. Львів, 2013. С. 42-46.

14. Кафедра струнно-смічкових інструментів. Львівська національна музична академія. URL:

<https://web.archive.org/web/20131020065615/http://conservatory.lviv.ua/departments/kafedra-strunno-smichkovikh-instrumentiv/> (дата звернення 19.12.2024).

15. Кулаков С. Перлина українського альтового мистецтва (принцип педагогічної діяльності А. Венжеги). Наукові записки Терноп. держ. пед. ун-ту ім. В. Гнатюка: зб. ст. Тернопіль. 2000. № 1(4). С. 100– 103.

16. Микитка А. Львівський камерний оркестр 1959-2010: Альбом-монографія. Львів, 2010. 199 с.

17. Овсяник Ю. Альтовий професор Зенон Дашак. URL: <https://zbruc.eu/node/81539> (дата звернення 21.12.2024).

18. Оленська О. Дашак Зенон. URL: <https://web.archive.org/web/20170612005251/http://www.stryi.com.ua/history/slavetna-stryishchyna/998-dashak-zenon> (дата звернення 21.12.2024).

19. Розвиток львівського струнно-смічкового виконавства і педагогіки (до

історії кафедри струнно-смичкових інструментів). URL: <https://lnma.edu.ua/kafedry/kafedra-strunno-smychkovyh-instrumentiv/> (дата звернення 10.01.2025).

20. Романюк В. Дашак Зенон – музикант (альтист), вчений композитор, педагог (1928- 1993) Стрийщина: науково-популярне видання. Стрий, 2012. Кн. 2: історія в іменах. С. 130.

21. Романюк В. Дашак Зенон – музикант, вчений, композитор, педагог (1928-1993) // Стрийщина: наук.-попул. Видання. Стрий, 2012. Кн. 2: Історія в іменах. 130 с.